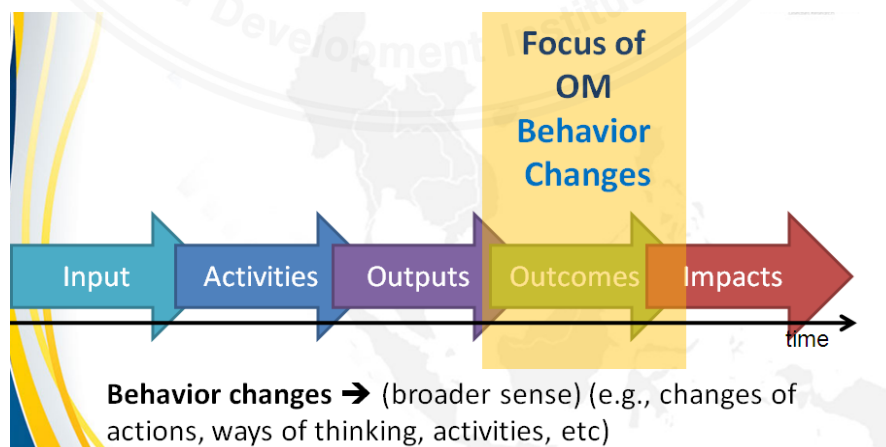

บทที่ 2 การตรวจเอกสาร

การวิจัยและพัฒนาแบบการเสริมสร้างพลังชุมชนแห่งการเรียนรู้บนพื้นที่สูง ใช้ทฤษฎีและแนวคิด 2 ส่วน คือ แนวคิดแผนที่ผลลัพธ์ (Outcome Mapping) และเป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืน (Sustainable Development Goals) เพื่อศึกษาการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมหรือความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นในชุมชนศูนย์พัฒนาโครงการหลวงแม่แฮ และความสอดคล้องของผลสัมฤทธิ์การพัฒนามากว่า 4 ทศวรรษกับเป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืน รวมทั้งแนวคิดสังคมแห่งการเรียนรู้และการศึกษาตลอดชีวิต ในการประเมินสถานการณ์เป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ในพื้นที่ดำเนินงานของ สวพส.

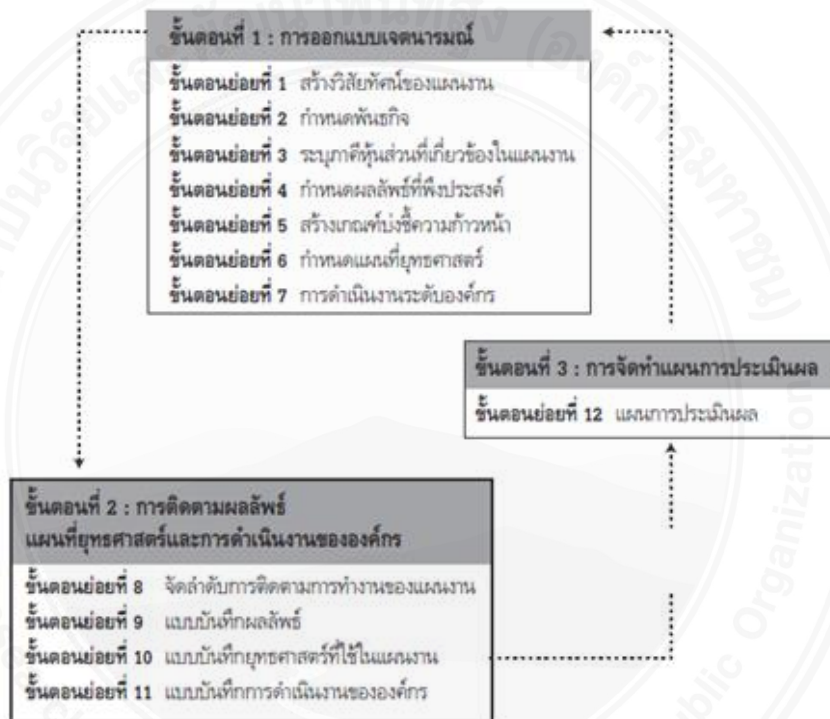
2.1 แผนที่ผลลัพธ์ (Outcome Mapping)

สมพร อิศวิลานนท์ (2561) อธิบายว่าแผนที่ผลลัพธ์เป็นแนวคิดที่ให้ความสำคัญกับการเปลี่ยนแปลงในพฤติกรรมหรือความสัมพันธ์ที่เกิดกับภาคีชุมชนเป้าหมายหรือเป็นกลไกการจัดการที่มุ่งผลงานหรือผลสัมฤทธิ์ (result based management) ของภาคีเป้าหมายต่างๆ (boundary partners) เป็นหลัก ทั้งนี้ การที่จะทำให้เกิดผลลัพธ์ขึ้นได้นั้น จะต้องมิกิจกรรมหรือกลไกในการแทรกแซง (intervention) ผ่านกระบวนการให้ความรู้ สร้างความเข้าใจ การทำให้มีความตระหนักถึง ตลอดจนการสร้างทัศนคติที่ดี ซึ่งปัจจัยดังกล่าวหากเกิดขึ้นแล้ว จะทำให้ภาคีเป้าหมายต่างๆ เกิดการเปลี่ยนแปลงในพฤติกรรม (behavior) ความสัมพันธ์ (relationship) หรือการกระทำ (actions) ตามมา และเป็นกลไกสำคัญที่จะเป็นพลังผลักดันขับเคลื่อนให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคม (social change) ตามมา ซึ่งในสภาพความเป็นจริงแล้วการเปลี่ยนแปลงทางสังคมมีความเกี่ยวข้องของสัมพันธ์กันอย่างหลากหลายทั้งโดยเจตนาและไม่ได้เจตนา ทั้งทางตรงและทางอ้อม นอกจากนี้วิธี outcome mapping ยังให้ความสำคัญกับการอธิบายปรากฏการณ์ของความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นว่าเกิดขึ้นได้อย่างไร และทำไมจึงนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น วิธี outcome mapping มุ่งเน้นการจัดการเพื่อสร้างผลลัพธ์จากผลผลิต โดยโครงการมีบทบาทเพียงเป็นผู้สนับสนุนให้กับภาคีหุ้นส่วนต่างๆ ได้เข้าถึงทรัพยากร ความคิดใหม่ และโอกาสต่างๆ ร่วมกับการสร้างความตระหนักรู้ (awareness) การเพิ่มพูนความรู้ (knowledge) การปรับทัศนคติ (attitude) การสร้างแรงบันดาลใจ (aspiration) ให้เกิดขึ้นกับภาคีหุ้นส่วน

ภาพที่ 1 แผนที่ผลลัพธ์ (Outcome Mapping)
ที่มา: สถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข (สวรส.) (2557)

International Development Research Centre (IDRC) ประเทศแคนาดา ระบุว่า แผนที่มีผลลัพธ์เป็นเครื่องมือที่ใช้ติดตามและประเมินผลการทำงานที่มาเสริมวิธีการประเมินผลรูปแบบเดิม โดยให้ความสนใจการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของผู้ที่เกี่ยวข้องในแผนงานพัฒนา คือ การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม ความสัมพันธ์ กิจกรรม หรือการกระทำของคน กลุ่มคน หรือองค์กร การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมนี้อาจเป็นผลสืบเนื่องโดยตรงจากกิจกรรมของแผนงานหรือไม่ก็ได้ การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมนี้ มีเป้าหมายที่การมีส่วนร่วมทำให้ความเป็นอยู่ของคนและสิ่งแวดล้อมดีขึ้น โดยอาศัยเครื่องมือ เทคนิค และทรัพยากรใหม่ ที่ได้จากการประสานการพัฒนา แผนที่มีผลลัพธ์ถูกพัฒนาขึ้นบนหลักคิดที่ว่าผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในแผนงานพัฒนาเป็นผู้ควบคุมการเปลี่ยนแปลงที่พึงเกิดจากการพัฒนา ส่วนคนนอกเป็นเพียงผู้อำนวยการกระบวนการเปลี่ยนแปลงโดยช่วยให้เข้าถึงความรู้ โอกาส และทรัพยากรใหม่ๆ ในช่วงเวลาหนึ่ง การจัดทำแผนที่ผลลัพธ์ ประกอบด้วย 3 ขั้นตอนหลัก 12 ขั้นตอนย่อย ดังแสดงในภาพ

ภาพที่ 2 ขั้นตอนของแผนที่ผลลัพธ์
ที่มา: พิกุล สิทธิประเสริฐกุล (ผู้แปล) (2547)

2.2 สังคมแห่งการเรียนรู้

ประเวศ วะสี (2553) ได้ให้ความหมายของสังคมแห่งการเรียนรู้ว่าเป็นสภาวะแวดล้อมในสังคมที่จำเป็นต่อการเรียนรู้ตลอดชีวิตตามเป้าหมายของการปฏิรูปการศึกษา คุณลักษณะของสังคมแห่งการเรียนรู้หมายถึงจิตสำนึกแห่งการเรียนรู้ ประชาชนทุกวัยมีจิตสำนึกรักการเรียนรู้ ซึ่งจำเป็นต้องรณรงค์ปลูกจิตสำนึกรักการเรียนรู้ให้เยาวชนและประชาชนตื่นตัวจนซึมซับกลายเป็นค่านิยม ในขณะที่ CISCO (2004) อธิบายว่าสังคมแห่งการเรียนรู้มีการเรียนรู้ที่มุ่งเน้นการพัฒนาคนเพื่อขับเคลื่อนการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ความหมายของการเรียนรู้ วิธีการเรียนรู้ รวมทั้งการประเมินผลการเรียนรู้จะเปลี่ยนไป โดยให้ความสำคัญกับปัญหาและความต้องการความสนใจของผู้เรียนมากขึ้นและสอดคล้องกับแต่ละบริบท อีกทั้งเป็นการพัฒนาที่เชื่อมต่อความรู้เป็นเครือข่ายที่กว้างขวางก่อให้เกิดความยั่งยืน การพัฒนาสังคมแห่งการเรียนรู้เพื่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ที่ยั่งยืน

ต้องอาศัยความเข้าใจองค์ประกอบสังคมแห่งการเรียนรู้ ซึ่งองค์ประกอบการเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ มีความหลากหลายขึ้นอยู่กับลักษณะบริบทของพื้นที่และวัฒนธรรมการเรียนรู้ ประกอบด้วย องค์ประกอบหลักและองค์ประกอบเสริมที่เอื้อต่อการพัฒนาสังคมแห่งการเรียนรู้ โดยองค์ประกอบหลักที่เอื้อต่อการพัฒนาสังคมแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต ดังนี้ (สุวิธิตา จรุงเกียรติกุล, 2558)

(1) บุคคลแห่งการเรียนรู้หรือผู้เรียนรู้ คือ บุคคลที่ตระหนักถึงความสำคัญของการศึกษา และเรียนรู้ ใฝ่รู้ มีส่วนร่วมกับกิจกรรมและการเรียนรู้ในสังคม และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง มีทักษะการคิด วิเคราะห์การแก้ปัญหาโดยใช้ความรู้ได้อย่างถูกต้องเหมาะสม

(2) ผู้จัดการเรียนรู้ คือ สถาบันครอบครัว ภูมิปัญญาท้องถิ่น หน่วยงานภาครัฐ หน่วยงาน เอกชน องค์กรท้องถิ่น สถานประกอบการ สถาบันศาสนา ที่มีการวิเคราะห์สภาพปัญหา ความต้องการ ที่แท้จริงของชุมชนแล้วใช้ศักยภาพที่มีจัดกิจกรรมการเรียนรู้

(3) แหล่งการเรียนรู้ คือ สถานที่สำหรับการศึกษาเรียนรู้ ให้บริการความรู้ที่หลากหลาย ตั้งอยู่ในพื้นที่เพื่อให้ประชาชนเข้าถึงข้อมูลข่าวสารที่ต้องการได้ทันที

(4) องค์ความรู้ คือ เนื้อหาสาระการเรียนรู้ที่สอดคล้องและตอบสนองความต้องการจำเป็นที่ แท้จริงของประชาชน เช่น องค์ความรู้เกี่ยวกับการดำเนินชีวิต การประกอบอาชีพ การดูแลสุขภาพ อนามัย เป็นต้น เกิดจากการสังเคราะห์จากฐานของภูมิปัญญาท้องถิ่นหรือรวบรวมจากแหล่งต่างๆ

(5) กิจกรรมการเรียนรู้ คือ กิจกรรมการเรียนรู้ในระบบโรงเรียน นอกโรงเรียน และตาม อสังคัย เช่น การเรียนรู้จากผู้รู้ สื่อ นิทรรศการ ขนบธรรมเนียมประเพณีในท้องถิ่น เรียนรู้จากการปฏิบัติ จนเห็นจริง เรียนรู้จากการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคม และเรียนรู้ด้วยตนเองจากสื่อประเภทต่างๆ

(6) บรรยากาศการเรียนรู้ คือ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ แหล่งการเรียนรู้และสภาพแวดล้อม ที่เอื้อต่อการเรียนรู้ มีการประชาสัมพันธ์ การนำเสนอผลงาน รวมถึงการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่าง บุคคลและกลุ่มบุคคลตลอดเวลา

(7) เครือข่ายการเรียนรู้ คือ ปัจเจกบุคคล กลุ่มบุคคล กลุ่มผู้สนใจ นายจ้าง หน่วยงาน และ สถาบันต่างๆ ร่วมมือกันในลักษณะหุ้นส่วนการเรียนรู้เพื่อสนับสนุนและส่งเสริมการจัดกิจกรรม การเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างเป็นองค์รวม อันจะเป็นประโยชน์ต่อภาคส่วนในสังคม

(8) การจัดการองค์ความรู้ คือ การพัฒนารูปแบบการเรียนรู้ กลไกการถ่ายทอดความรู้ ระบบ การบริหารจัดการ และการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการเรียนรู้ กระตุ้นการใช้ความรู้เป็นฐานใน การแก้ปัญหาและการพัฒนาตนเอง ครอบครัว องค์กร และชุมชน

(9) องค์กรแห่งการเรียนรู้ คือ หน่วยงานภาครัฐ หน่วยงานภาคเอกชน และภาคประชาชนทุก กลุ่มควรมีบทบาทเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ที่มีการจัดการเรียนรู้ขึ้นในองค์กร สนับสนุนบุคลากรให้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้อย่างสม่ำเสมอ และจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อให้บริการแก่ชุมชน

ภาพที่ 3 องค์ประกอบของสํักคมแห่งการเรียนรู้

2.3 ชุมชนแห่งการเรียนรู้ (สนอง โลหิตวิเศษ, 2563)

ชุมชนในฐานะหน่วยทางสังคม แบ่งได้หลายลักษณะ ได้แก่ การแบ่งตามจำนวนประชากร เช่น หมู่บ้าน เมือง นคร การแบ่งตามพื้นฐานทางเศรษฐกิจ เช่น ชุมชนอุตสาหกรรม ชุมชนการปกครอง การแบ่งตามหน่วยการปกครอง เช่น หมู่บ้าน ตำบล อำเภอ การแบ่งตามความสัมพันธ์ของคนในสังคม เช่น ชุมชนชนบท ชุมชนเมือง และการแบ่งตามลักษณะกิจกรรมทางสังคม เป็นต้น ชุมชนจึงไม่ได้หมายความว่า การอยู่ใกล้กันแต่จะมีความเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ความเป็นชุมชนก็ไม่ได้มีหน่วยเดียว แต่เป็นสายใยของความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นต่อจากความสัมพันธ์ต่างๆ และมีเครือข่ายของความสัมพันธ์ที่ซ้อนทับกัน การสร้างความเป็นชุมชนจึงเป็นการแสดงออกถึงความเป็นตัวตนและเป็นการโต้ตอบของคนในชุมชนหรือสังคม เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ทำให้คนได้ยกระดับความรู้ ความสามารถ และการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม ชุมชนแห่งการเรียนรู้อาจเริ่มต้นพัฒนาจากชุมชนในความหมายที่เป็นหน่วยทางสังคมและได้รับการพัฒนาให้สามารถจัดกระบวนการเรียนรู้ชุมชนเพื่อพัฒนาเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้อาจเกิดชุมชนแห่งการเรียนรู้อันหลากหลายประเภท สามารถจำแนกประเภทชุมชนแห่งการเรียนรู้ออกเป็นกลุ่มใหญ่ๆ ได้ ดังนี้

(1) ชุมชนแห่งการเรียนรู้อาศัยชุมชนเป็นฐานการเรียนรู้อิง (Community-based Learning) เป็นชุมชนตามแนวคิด ชุมชนที่เป็นหน่วยทางสังคม หน่วยการปกครอง ประกอบด้วย อาณาบริเวณที่อยู่อาศัยของกลุ่มคนรวมกันและมีระบบความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิก เช่น ครอบครัว เครือญาติ มิตรสหาย เศรษฐกิจ วัฒนธรรม ท้องถิ่น เป็นต้น ชุมชนมีกระบวนการเรียนรู้โดยอาศัยชุมชนเป็นฐาน มีแหล่งการเรียนรู้อิง

(2) ชุมชนแห่งการเรียนรู้อิงวิชาชีพ (Professional Learning Community) คือ การรวมตัวรวมใจ รวมพลัง ร่วมมือกันของครู ผู้บริหาร และนักการศึกษา แสวงหาด้วยการวิจัยเชิงปฏิบัติการเพื่อปรับปรุงผลการเรียนของผู้เรียนหรืองานวิชาการของโรงเรียน วิทยาลัย หรือมหาวิทยาลัย เป้าหมายอยู่ที่คุณภาพการจัดการเรียนรู้อิง การปรับปรุง เปลี่ยนแปลง พัฒนาการ การจัดการเรียนรู้อิงของตนเอง เพื่อผู้เรียนเป็นสำคัญ การรวมตัวกัน การเรียนรู้อิง และการเปลี่ยนแปลงเหล่านี้เป็นไปได้อย่างที่พึงทำเพียงลำพัง แต่หวังผลให้ขับเคลื่อนทั้งระบบโรงเรียน จำเป็นต้องสร้างความเป็นชุมชน เพื่อการเรียนรู้อิงทางวิชาชีพ ซึ่งความเป็นสถาบันหรือโรงเรียนย่อมมีความเป็นชุมชนที่สัมพันธ์อย่างแน่นแฟ้น

(3) ชุมชนนักปฏิบัติ (Community of Practice) หรือชุมชนแนวปฏิบัติ เป็นกลุ่มคนที่มารวมตัวกันอย่างไม่เป็นทางการ มีวัตถุประสงค์เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้และสร้างองค์ความรู้ใหม่ๆ เพื่อช่วยให้การทำงานมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลที่ดีขึ้น ส่วนใหญ่การรวมตัวกันในลักษณะนี้มักจะมาจกคนในกลุ่มงานเดียวกันหรือมีความสนใจในเรื่องใดเรื่องหนึ่งร่วมกัน ซึ่งความไว้วางใจและความเชื่อมั่นในการแลกเปลี่ยนข้อมูลความรู้ระหว่างกันเป็นสิ่งสำคัญ CoP เป็นวิธีการหนึ่งที่ใช้ในการจัดการความรู้ การจัดการสภาพแวดล้อม ให้เอื้อต่อการสร้างการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และใช้ความรู้ของคนในชุมชน

(4) ชุมชนการเรียนรู้เชิงเสมือน (Virtual Learning Community) หรือชุมชนในรูปแบบใหม่หรือชุมชนการเรียนรู้ออนไลน์ (online learning community) คือ กลุ่มคนที่เข้าร่วมปฏิสัมพันธ์โดยมีเป้าหมายและพันธกิจร่วมกัน ผ่านกิจกรรมการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในชุมชนแลกเปลี่ยนความรู้ของตนเอง และพัฒนาองค์ความรู้มาใช้ในการแก้ปัญหาที่ได้รับเพื่อสร้างระบบการเรียนรู้สังคมผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ต ชุมชนการเรียนรู้เชิงเสมือนเกิดจากการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมในพื้นที่ไซเบอร์ (cyber space) ไม่ขึ้นอยู่กับสภาพทางภูมิศาสตร์หรือการพบปะ (face to face) เกิดจากการมีวัตถุประสงค์และเป้าหมายร่วมกันในการสร้างการผูกโยงทางสังคมหรือความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน (sense of belonging) ระหว่างผู้ใช้งานผ่านเทคโนโลยี สามารถเข้าถึงผู้อื่นจากทุกๆ ที่ สามารถสร้างกลุ่มของตนเองทั้งแบบเป็นทางการและไม่เป็นทางการโดยไม่เกี่ยวกับเวลา การสื่อสารสามารถสนับสนุนได้โดยเทคโนโลยีที่สามารถตอบสนองได้ทันที (real time) มีแนวคิดที่หลากหลาย เช่น ชุมชนเสมือนตามความสนใจ ชุมชนการเรียนรู้เชิงเสมือนที่สมาชิกมีความสัมพันธ์ต่อกัน และชุมชนนักปฏิบัติในองค์กร (บุญชู บุญลิขิตศิริ, 2553) สังคมยุคสารสนเทศทำให้เกิดรูปแบบของชุมชนที่มีความหลากหลายโดยอาศัยเทคโนโลยีสารสนเทศที่เชื่อมโยงเครือข่ายของผู้คนเข้าด้วยกันเป็นศูนย์กลางการสื่อสารที่ทำให้ผู้คนได้มีโอกาสแลกเปลี่ยนและแบ่งปันความรู้ประสบการณ์ร่วมกันในระดับต่างๆ

(5) ชุมชนแห่งการเรียนรู้เฉพาะสาขา (Learning Community in Specific Fields) ชุมชนแห่งการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นตามความต้องการเฉพาะสาขาหรือเฉพาะเรื่อง เช่น การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม การลดความเสี่ยงด้านภัยพิบัติ การสร้างรายได้ผู้ประกอบการ การพัฒนาชุมชน การสนทนาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ด้านวัฒนธรรม การรู้หนังสือ การส่งเสริมพลังอำนาจ การกำหนดนโยบาย การจัดการและการพัฒนาความสามารถ เป็นต้น

2.4 แนวคิดการศึกษาตลอดชีวิต (Lifelong Education)

แนวคิดเกี่ยวกับการศึกษาตลอดชีวิต ถูกนำมาพิจารณาอย่างเป็นทางการครั้งแรกในการประชุม The Third International Committee for Facilitating Education ในปี พ.ศ. 2507 ซึ่งจัดโดย United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (UNESCO) ต่อมาการศึกษาตลอดชีวิตได้กลายเป็นแนวคิดและแนวทางที่มีความหมายและความสำคัญอย่างยิ่งต่อการจัดการศึกษา โดยได้มีการศึกษา สํารวจข้อมูล ทบทวนเอกสารที่เกี่ยวข้อง และรวบรวมแนวคิดจากนักการศึกษาจำนวนมาก เพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการศึกษาตลอดชีวิตและเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของมนุษย์อย่างแท้จริง (นภมณฑล สิบหมื่นเปี่ยม, 2548) พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 มาตรา 4 ให้ความหมายของการศึกษาตลอดชีวิตว่า เป็นการศึกษาที่เกิดจากการผสมผสานระหว่างการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ

และการศึกษาตามอัธยาศัย เพื่อให้สามารถพัฒนาคุณภาพชีวิตได้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต UNESCO (1998) อธิบายว่า การศึกษาตลอดชีวิต คือ ลักษณะธรรมชาติที่เกิดขึ้นในทุกๆ วันของทุกชีวิตทั้งผู้หญิง และผู้ชายทั่วโลกของชีวิตของทุกคน และ Europa (2003) อ้างถึงใน สุวิธิดา จรุงเกียรติกุล (2558) ที่ระบุว่าการศึกษาตลอดชีวิตเป็นกิจกรรมการเรียนรู้ทุกอย่างที่เกิดขึ้นในชีวิต โดยมีเป้าหมายเพื่อพัฒนาความรู้ ทักษะ และความสามารถในตัวบุคคล กลุ่มบุคคล และสังคม หรือลักษณะที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงาน

การศึกษาตลอดชีวิตมีความสำคัญในแง่ปรัชญา คือ เป็นเครื่องมือเพื่อปรับตนให้เข้ากับ ความเปลี่ยนแปลง ในแง่จิตวิทยาสะท้อนความจริงที่ว่ามนุษย์สามารถเรียนรู้ได้ตลอดชีวิตตั้งแต่เกิดจน สิ้นอายุขัย ในเชิงเศรษฐกิจมีความจำเป็นในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ การพัฒนาศักยภาพกำลังคน โดยบูรณาการงานกับชีวิตที่ไม่เพียงแต่เน้นการปรับตัวเข้ากับงานที่ทำอยู่แต่ต้องพัฒนาให้เกิดความคิด สร้างสรรค์ ส่วนในเชิงสังคมและวัฒนธรรมมีความจำเป็นต่อการพัฒนาให้บุคคลรู้จักเลือก ในสังคมที่มีความ ซับซ้อนยิ่งขึ้นต้องบูรณาการศึกษากับชีวิต ต้องพัฒนาคนให้มีความสามารถรับบทบาทต่างๆ ในชีวิต (สุวิธิดา จรุงเกียรติกุล, 2558) นอกจากนี้ การศึกษาตลอดชีวิตเป็นหัวใจของการพัฒนาสังคมแห่ง การเรียนรู้โดยช่วยเสริมสร้างการพัฒนาคุณภาพที่ดีของบุคคล กลุ่มบุคคล ซึ่งเป็นกำลังสำหรับการพัฒนา และสร้างความเจริญก้าวหน้าของชุมชน สังคม และประเทศชาติอย่างสมดุล มั่นคงและยั่งยืน ภายใต้ บริบทที่แตกต่างกันของชุมชนเมืองและชนบท การจัดการศึกษาตลอดชีวิตจะสะท้อนถึงความเป็นไปได้ ในการนำแนวคิดการศึกษาตลอดชีวิตมาใช้ปฏิบัติได้จริงเพื่อขับเคลื่อนชุมชนให้เป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ ที่เน้นให้สมาชิกในชุมชนรู้จักคิดวิเคราะห์ ด้วยเหตุผล ใช้ความรู้ในการแก้ไขปัญหา และพัฒนา ศักยภาพในด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม (สุวิธิดา จรุงเกียรติกุล, 2561)

2.5 เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนแห่งสหประชาชาติ

เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนแห่งสหประชาชาติ (Sustainable Development Goals: SDGs) เป็นกรอบทิศทางการพัฒนาของโลกสำหรับช่วงระยะเวลา 15 ปี (พ.ศ. 2558-2573) มีองค์ประกอบ ความสำเร็จของการพัฒนาที่ยั่งยืน 5 มิติ (5Ps) ประกอบด้วย การพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้คน (People) การสร้างความมั่งคั่ง (Prosperity) การคุ้มครองสิ่งแวดล้อม (Planet) การส่งเสริมสังคม สงบสุข (Peace) และการเสริมสร้างหุ้นส่วนความร่วมมือ (Partnership) โดยองค์การสหประชาชาติ ได้กำหนดจุดเน้นการพัฒนาในแต่ละเป้าหมายดังนี้ (สหประชาชาติ ประเทศไทย, 2564)

ภาพที่ 4 เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนในแต่ละมิติ

ที่มา: <https://www.unescap.org>

มิติที่ 1 การพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้คน (People)

เป้าหมายที่ 1 ขจัดความยากจนทุกรูปแบบในทุกพื้นที่ (End poverty in all its forms everywhere) เป็นเป้าหมายที่ว่าด้วยการลดความยากจนทั้งทางเศรษฐกิจและความยากจนในมิติอื่นๆ ด้วย (ตามการนิยามของแต่ละประเทศ) ครอบคลุมคนทุกกลุ่มทั้งชาย หญิง เด็ก คนยากจน และกลุ่มคนเปราะบาง เป้าประสงค์ของเป้าหมายนี้ครอบคลุมประเด็นการยกระดับรายได้ของผู้คนให้สูงกว่า 1.25 ดอลลาร์สหรัฐต่อวัน (1.1) ลดสัดส่วนของความยากจนในมิติต่างๆ ของคนทุกกลุ่มให้เหลือครึ่งหนึ่งภายในปี พ.ศ. 2573 (1.2) เน้นการใช้ระบบและมาตรการคุ้มครองทางสังคม (1.3) และการสร้างหลักประกันในเรื่องสิทธิของการเข้าถึงทรัพยากรทางเศรษฐกิจ บริการพื้นฐาน รวมถึงกรรมสิทธิเหนือที่ดินและทรัพย์สิน (1.4) นอกจากนี้ยังให้ความสำคัญกับการสร้างภูมิคุ้มกันให้กับคนยากจนและเปราะบางจากภัยพิบัติต่างๆ ทั้งทางเศรษฐกิจ สังคม และที่เกี่ยวข้องกับสภาพภูมิอากาศด้วย ในทางนโยบาย เป้าหมายนี้จะเน้นให้มีการช่วยเหลือกันระหว่างประเทศ โดยการระดมทรัพยากรที่หลากหลายไปช่วยประเทศที่พัฒนาน้อยกว่า เพื่อลงทุนในโครงการที่ขจัดความยากจน (1.a) ให้นโยบายในระดับต่างๆ คำนึงถึงความละเอียดอ่อนด้านเพศสภาพและความยากจน (1.b)

เป้าหมายที่ 2 ยุติความหิวโหย บรรลุความมั่นคงทางอาหารและยกระดับโภชนาการและส่งเสริมเกษตรกรรมที่ยั่งยืน (End hunger, achieve food security and improved nutrition and promote sustainable agriculture) มีเป็นประเด็นที่ครอบคลุมประเด็นต่างๆ ตั้งแต่การเข้าถึงอาหารปลอดภัยและมีโภชนาการ (2.1) ยุติภาวะทุพโภชนาการ (2.2) เพิ่มผลิตภาพและการเข้าถึงทรัพยากรและโอกาสต่างๆ ของเกษตรกรรายย่อย ซึ่งรวมถึงผู้หญิง คนพื้นเมือง เกษตรกรที่ทำกินในครัวเรือนแบบยังชีพ คนเลี้ยงปศุสัตว์และประมงพื้นบ้าน (2.3) เกษตรกรรมที่ยั่งยืน ปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ และช่วยพัฒนาคุณภาพดินได้ (2.4) และความหลากหลายทางพันธุกรรม การเข้าถึง ใช้ประโยชน์ และแบ่งปันผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นอย่างเท่าเทียมและเป็นธรรม (2.5) ในเชิงนโยบาย เป้าหมายที่ 2 เน้นการลงทุนในโครงสร้างพื้นฐานที่เกี่ยวกับการเกษตรในประเทศ

กำลังพัฒนา (2.a) การทำให้ตลาดสินค้าเกษตรโลกมีความเสรีและเป็นธรรม (2.b) และการลดความผันผวนราคาอาหารโดยการทำให้ตลาดโภคภัณฑ์อาหารและตลาดอนุพันธ์ทำงานได้อย่างเหมาะสม (2.c)

เป้าหมายที่ 3 สร้างหลักประกันว่าคนมีชีวิตที่มีสุขภาพดีและส่งเสริมสวัสดิภาพสำหรับทุกคนในทุกวัย (Ensure healthy lives and promote well-being for all at all ages) ครอบคลุมประเด็นด้านสุขภาพและสวัสดิภาพที่สำคัญหลายประเด็น ตั้งแต่การลดอัตราการตายของมารดาทั่วโลก (3.1) ยุติการตายที่ป้องกันได้ของทารกแรกเกิด (3.2) ยุติการแพร่กระจายของเอชไอวี วัณโรค มาลาเรีย และโรคเขตร้อน (3.3) ลดการตายก่อนวัยอันควรจากโรคไม่ติดต่อ (3.4) ประเด็นเรื่องยาเสพติดและแอลกอฮอล์ (3.5) การตายและบาดเจ็บจากอุบัติเหตุทางถนน (3.6) อนามัยการเจริญพันธุ์และการวางแผนครอบครัว (3.7) การเข้าถึงบริการสาธารณสุขและป้องกันความเสี่ยงทางการเงิน (3.8) ลดการตายและป่วยจากสารเคมีอันตรายและจากการปนเปื้อนและมลพิษต่างๆ (3.9) ในทางนโยบาย เป้าหมายที่ 3 จะเน้นไปที่การปฏิบัติตามกรอบอนุสัญญาขององค์การอนามัยโลก โดยเฉพาะเรื่องยาสูบ (3.a) การวิจัยและพัฒนา ยาและวัคซีน การเข้าถึงยาและวัคซีนถ้วนหน้าผ่านการผ่อนปรน บทบัญญัติเกี่ยวกับทรัพย์สินทางปัญญาเพื่อให้คนในประเทศกำลังพัฒนาเข้าถึงยาได้ (3.b) สร้างและรักษากำลังคนด้านสุขภาพ (3.c) และเสริมขีดความสามารถในการแจ้งเตือนล่วงหน้า การลดความเสี่ยง และการบริหารจัดการความเสี่ยงด้านสุขภาพ (3.d)

เป้าหมายที่ 4 สร้างหลักประกันว่าทุกคนมีการศึกษาที่มีคุณภาพอย่างครอบคลุมและเท่าเทียม และสนับสนุนโอกาสในการเรียนรู้ตลอดชีวิต (Ensure inclusive and equitable quality education and promote lifelong learning opportunities for all) ครอบคลุมการเข้าถึงการศึกษาที่มีคุณภาพของเด็กชายและเด็กหญิงในทุกระดับ ตั้งแต่ระดับปฐมวัย (4.2) ระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา (4.1) การเข้าถึงการศึกษาระดับเทคนิค อาชีวศึกษา อุดมศึกษา รวมถึงมหาวิทยาลัยที่จ่ายได้และมีคุณภาพสำหรับชายและหญิงทุกคน (4.3) ในภาพรวมเยาวชนทุกคนและผู้ใหญ่ส่วนใหญ่สามารถอ่านออกเขียนได้และคำนวณได้ (4.6) เน้นให้ขจัดความเหลื่อมล้ำทางเพศในการศึกษา และการเข้าถึงการศึกษาของผู้พิการ ชนพื้นเมือง และกลุ่มเปราะบาง (4.5) นอกจากนี้เป้าหมายนี้ยังส่งเสริมให้เพิ่มจำนวนผู้ที่มีทักษะทางเทคนิคและอาชีพสำหรับการจ้างงาน และการเป็นผู้ประกอบการ (4.4) เน้นให้ทุกคนได้รับความรู้และทักษะที่จำเป็นสำหรับส่งเสริมการพัฒนาอย่างยั่งยืนอีกด้วย (4.7) ในเชิงนโยบาย เป้าหมายนี้จะเน้นให้มีการยกระดับอุปกรณ์ที่จำเป็นในการศึกษาให้อ่อนไหวต่อเด็ก ผู้พิการ และผู้มีเพศสภาวะหลากหลาย และสร้างสภาพแวดล้อมให้ปราศจากความรุนแรงต่อกลุ่มเหล่านี้ (4.a) ขยายโอกาสด้านทุนการศึกษาและการฝึกอบรมทั้งในประเทศและระหว่างประเทศ (4.b) และเพิ่มจำนวนครูที่มีคุณภาพผ่านความร่วมมือระหว่างประเทศ

เป้าหมายที่ 5 บรรลุความเท่าเทียมระหว่างเพศและเสริมสร้างความเข้มแข็งให้แก่สตรีและเด็กหญิง (Achieve gender equality and empower all women and girls) มีเป้าประสงค์ที่ครอบคลุมประเด็นเรื่องการยุติการเลือกปฏิบัติ ขจัดความรุนแรงทุกรูปแบบต่อผู้หญิงและเด็กหญิง (5.1, 5.2 และ 5.3) ยอมรับและให้คุณค่าต่อการดูแลและทำงานบ้านแบบไม่ได้รับค่าจ้าง (5.4) การมีส่วนร่วมอย่างเต็มที่และมีประสิทธิภาพในการเป็นผู้นำและการตัดสินใจในทุกระดับ (5.5) การเข้าถึงสุขภาพทางเพศและอนามัยการเจริญพันธุ์โดยถ้วนหน้า ในเชิงนโยบาย เป้าหมายนี้เน้นว่าควรมีการดำเนินการปฏิรูปเพื่อให้ผู้หญิงมีสิทธิเท่าเทียมกันในทรัพยากรทางเศรษฐกิจ (5.a) และความเสมอภาคทางเพศด้านอื่นๆ ในทุกระดับ (5.c) เพิ่มพูนการใช้เทคโนโลยีที่ส่งเสริมผู้หญิงและเด็กหญิง (5.b)

มิติที่ 2 การสร้างความมั่งคั่ง (Prosperity)

เป้าหมายที่ 7 สร้างหลักประกันให้ทุกคนสามารถเข้าถึงพลังงานสมัยใหม่ที่ยั่งยืนในราคาที่ย่อมเยา (Ensure access to affordable, reliable, sustainable and modern energy for all) มีเป้าประสงค์ครอบคลุม 3 ประเด็นหลัก คือ การเข้าถึงพลังงาน (7.1) การเพิ่มสัดส่วนพลังงานทดแทน (Renewable Energy) (7.2) การปรับปรุงประสิทธิภาพการใช้พลังงาน (7.3) ในเชิงนโยบาย เป้าหมายนี้จะเน้นเรื่องความร่วมมือระหว่างประเทศในการเข้าถึงการวิจัยและเทคโนโลยีพลังงานที่สะอาด (7.a) โครงสร้างพื้นฐานและเทคโนโลยีในการจัดส่งบริการพลังงานในประเทศกำลังพัฒนา (7.b)

เป้าหมายที่ 8 ส่งเสริมการเติบโตทางเศรษฐกิจที่ต่อเนื่อง ครอบคลุม และยั่งยืน การจ้างงานเต็มที่ มีผลิตภาพ และการมีงานที่เหมาะสมสำหรับทุกคน (Promote sustained, inclusive and sustainable economic growth, full and productive employment and decent work for all) มีเป้าประสงค์ที่ครอบคลุมหลายประเด็น เช่น การขยายตัวทางเศรษฐกิจและการเติบโตทางเศรษฐกิจต่อหัวประชากรอย่างยั่งยืน (8.1) การเพิ่มผลิตภาพผ่านการเพิ่มความหลากหลาย การยกระดับเทคโนโลยีและนวัตกรรม (8.2) การส่งเสริมผู้ประกอบการและวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดเล็ก (8.3) การบรรลุการจ้างงานเต็มที่และมีผลิตภาพ การมีงานที่เหมาะสมและมีผลตอบแทนที่ยุติธรรมสำหรับทุกคน (8.5) นอกจากนี้เป้าหมายที่ 8 ยังให้ความสำคัญกับประเด็นด้านแรงงานเป็นการเฉพาะอีกด้วย รวมถึงประเด็นเรื่องการลดสัดส่วนของเยาวชนที่ไม่มีงานทำ ไม่มีการศึกษา และไม่มีทักษะ (8.6) ยุติแรงงานทาสและแรงงานเด็ก (8.7) ปกป้องสิทธิแรงงานและส่งเสริมสภาพแวดล้อมในการทำงานที่ปลอดภัยและมั่นคงสำหรับผู้ทำงานทุกกลุ่ม (8.8) ประเด็นอื่นๆ ที่เป้าหมายที่ 8 ครอบคลุมด้วย คือ เรื่องของการพัฒนาประสิทธิภาพการใช้ทรัพยากรและการทำให้การเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจไม่นำไปสู่ความเสื่อมโทรมทางด้านสิ่งแวดล้อม (8.4) การส่งเสริมการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (8.9) และการเสริมสร้างความแข็งแกร่งของสถาบันการเงิน (8.10) ในเชิงนโยบายเป้าหมายนี้ให้ความสำคัญกับการให้ความช่วยเหลือเพื่อการค้า (Aid for Trade) สำหรับประเทศกำลังพัฒนา (8.a) และการผลักดันการดำเนินการตามยุทธศาสตร์ขององค์การแรงงานระหว่างประเทศ (ILO) (8.b)

เป้าหมายที่ 9 สร้างโครงสร้างพื้นฐานที่มีความทนทาน ส่งเสริมการพัฒนาอุตสาหกรรมที่ครอบคลุมและยั่งยืน และส่งเสริมนวัตกรรม (Build resilient infrastructure, promote inclusive and sustainable industrialization and foster innovation) มีเป้าประสงค์ที่ประกอบด้วย 3 ด้านหลัก คือ ด้านโครงสร้างพื้นฐาน อุตสาหกรรม และนวัตกรรม เป้าประสงค์ในเป้าหมายนี้จะเน้นการพัฒนาอุตสาหกรรมที่ครอบคลุมและยั่งยืน (9.2) ส่งเสริมอุตสาหกรรมที่มีประสิทธิภาพในการใช้ทรัพยากรสะอาดและเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ผ่านการยกระดับโครงสร้างพื้นฐาน (9.4) ให้บริการทางการเงินแก่วิสาหกิจขนาดเล็กและขนาดกลาง (9.3) นอกจากนี้เป้าหมายที่ 9 ยังมีเป้าประสงค์ที่มุ่งให้มีการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานที่มีคุณภาพและเข้าถึงได้โดยประชาชนทุกคน เพื่อสนับสนุนการพัฒนาทางเศรษฐกิจและความเป็นอยู่ของมนุษย์ (9.1) การยกระดับขีดความสามารถภาคอุตสาหกรรมผ่านการเพิ่มทุนการวิจัยและพัฒนา (9.5) เพิ่มการเข้าถึงเทคโนโลยีด้านข้อมูลข่าวสารและอินเทอร์เน็ต (9.c) ในเชิงนโยบายและความร่วมมือระหว่างประเทศนั้น เป้าหมายนี้เน้นการอำนวยความสะดวกและสนับสนุนการสร้างโครงสร้างพื้นฐานในประเทศกำลังพัฒนาน้อยที่สุดและประเทศหมู่เกาะ (9.a) การวิจัยและพัฒนา และนวัตกรรม อันจะนำไปสู่การพัฒนาสินค้าโภคภัณฑ์ของประเทศเหล่านี้ให้หลากหลายและมีมูลค่าเพิ่ม

เป้าหมายที่ 10 ลดความไม่เสมอภาคภายในประเทศและระหว่างประเทศ (Reduce inequality within and among countries) มีเป้าประสงค์ที่เน้นการเติบโตของรายได้ในกลุ่มประชากรร้อยละ 40 ที่ยากจนที่สุด (10.1) ให้ทุกคนสามารถเข้าถึงโอกาสทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองได้โดยไม่เลือกปฏิบัติ (10.2) ขจัดนโยบายและผลของนโยบายที่นำไปสู่ความไม่เสมอภาค (10.3) ใช้นโยบายการคลัง ค่าจ้าง และการคุ้มครองทางสังคม เป็นเครื่องมือ (10.4) ในระดับระหว่างประเทศ ตลาดการเงินและสถาบันการเงินของโลกต้องพัฒนากฎระเบียบ ติดตามตรวจสอบ และเสริมความแข็งแกร่ง เพื่อมิให้โลกต้องเผชิญกับวิกฤตการณ์การเงินเช่นที่ผ่านมา (10.5) ประเทศกำลังพัฒนาควรมีเสียงมากขึ้นในการตัดสินใจของสถาบันทางเศรษฐกิจและการเงินระหว่างประเทศ (10.6) อำนวยความสะดวกให้การอพยพย้ายถิ่นของผู้คนเป็นไปด้วยความสงบ ปลอดภัย และมีการจัดการที่ดีในเชิงนโยบาย เป้าหมายนี้เน้นให้มีการปฏิบัติที่เป็นพิเศษสำหรับประเทศกำลังพัฒนาและประเทศพัฒนาน้อยที่สุด ตามความตกลงขององค์การการค้าโลก (10.a) ให้มีความช่วยเหลืออย่างเป็นทางการจากประเทศพัฒนาแล้วไปยังประเทศกำลังพัฒนา (10.b) และทำให้ต้นทุนของการโอนเงินกลับประเทศไม่สูงเกินไป (10.c)

เป้าหมายที่ 11 ทำให้เมืองและการตั้งถิ่นฐานของมนุษย์มีความครอบคลุม ปลอดภัย มีภูมิคุ้มกันและยั่งยืน (Make cities and human settlements inclusive, safe, resilient and sustainable) มีเป้าประสงค์ครอบคลุมในหลายประเด็นที่เกี่ยวข้องกับเมืองและชุมชน อาทิ การเข้าถึงที่อยู่อาศัยและบริการพื้นฐาน (11.1) การยกระดับชุมชนแออัด (11.1) การเข้าถึงคมนาคมขนส่งที่ยั่งยืน ปลอดภัย จ่ายได้ และคำนึงคนเปราะบางกลุ่มต่างๆ ด้วย (11.2) การวางแผนการบริหารจัดการเมืองและชุมชนอย่างมีส่วนร่วม บูรณาการ และยั่งยืน (11.3) ปกป้องและคุ้มครองมรดกทางวัฒนธรรมและทางธรรมชาติของโลก (11.4) ลดความเสียหายจากภัยพิบัติ โดยเฉพาะที่เกี่ยวข้องกับน้ำ โดยมุ่งปกป้องคนจนและคนเปราะบาง (11.5) การจัดการมลพิษทางอากาศและของเสีย (11.6) การพัฒนาและเข้าถึงพื้นที่สีเขียวสำหรับคนกลุ่มต่างๆ (11.8) ในเชิงนโยบายเป้าหมายนี้สนับสนุนให้มีความเชื่อมโยงทางเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมในทางบวกของพื้นที่เมือง กึ่งเมือง และชนบท (11.a) การเพิ่มจำนวนเมืองที่มีความยั่งยืนและปรับตัวและลดผลกระทบจากภัยพิบัติโดยเฉพาะที่เชื่อมโยงกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ โดยโยงกับกรอบการดำเนินงานเซนได (11.b) ให้การสนับสนุนประเทศพัฒนาน้อยที่สุดในทางการเงินและวิชาการในการสร้างอาคารที่ทนทานโดยใช้วัสดุท้องถิ่น (11.c)

มิติที่ 3 การคุ้มครองสิ่งแวดล้อม (Planet)

เป้าหมายที่ 6 สร้างหลักประกันว่าจะมีการจัดให้มีน้ำและสุขอนามัยสำหรับทุกคนและมีการบริหารจัดการที่ยั่งยืน (Ensure availability and sustainable management of water and sanitation for all) มีเป้าประสงค์ครอบคลุมประเด็นที่เกี่ยวข้องกับ การเข้าถึงน้ำดื่มที่ปลอดภัย (6.1) การเข้าถึงสุขอนามัยที่พอเพียง เป็นธรรม และยุติการขับถ่ายในที่โล่ง (6.2) มลพิษทางน้ำและการบำบัดน้ำเสีย (6.3) ประสิทธิภาพการใช้น้ำและแก้ปัญหาการขาดแคลนน้ำ (6.4) การบริหารจัดการน้ำแบบองค์รวมทั้งในและระหว่างประเทศ (6.5) การปกป้องและฟื้นฟูระบบนิเวศที่เกี่ยวข้อง (6.6) ในเชิงนโยบาย เป้าหมายนี้เน้น 2 ส่วน คือ การเสริมขีดความสามารถของประเทศกำลังพัฒนาทั้งในเชิงนโยบายและเทคโนโลยีผ่านความร่วมมือระหว่างประเทศ (6.a) สนับสนุนการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นในการจัดการน้ำและสุขอนามัย

เป้าหมายที่ 12 สร้างหลักประกันให้มีรูปแบบการผลิตและการบริโภคที่ยั่งยืน (Ensure sustainable consumption and production patterns) มีเป้าประสงค์ที่ครอบคลุมประเด็น การจัดการและการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน (12.2) การลดของเสีย ที่เป็นอาหาร (food waste) (12.3) ลดการปล่อยสารเคมีและของเสียเป็นพิษออกสู่ธรรมชาติและ จัดการอย่างถูกต้อง (12.4) ลดของเสียโดยกระบวนการ reuse และ recycle (12.5) การให้บริษัท ข้ามชาติและบริษัทขนาดใหญ่ นำ SDGs ไปผนวกรวมกับข้อมูลด้านความยั่งยืน (12.6) การจัดซื้อจัดจ้าง ภาครัฐอย่างยั่งยืน (12.7) การสร้างความตระหนักถึงการพัฒนายั่งยืนในสังคม (12.8) ในเชิงนโยบาย เป้าหมายนี้เน้นให้มีการสนับสนุนขีดความสามารถทางเทคโนโลยีของประเทศกำลังพัฒนาให้นำไปสู่ รูปแบบการผลิตและบริโภคที่ยั่งยืนยิ่งขึ้นของผลิตภัณฑ์ท้องถิ่น (12.a) พัฒนาเครื่องมือในการประเมินผล กระทบของการพัฒนายั่งยืนต่อการท่องเที่ยวที่นำมาสู่การจ้างงาน ส่งเสริมวัฒนธรรมและผลิตภัณฑ์ ท้องถิ่น (12.b) ยกเลิกการบิดเบือนตลาด การอุดหนุนการผลิตและบริโภคพลังงานจากเชื้อเพลิง ฟอสซิลเหล่านี้อย่างสิ้นเปลือง ปรับโครงสร้างภาษีและราคาให้สะท้อนผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม (12.c)

เป้าหมายที่ 13 แก้ปัญหาโลกร้อน ดำเนินมาตรการเร่งด่วนเพื่อรับมือกับการเปลี่ยนแปลง สภาพภูมิอากาศและผลกระทบ ไม่มีประเทศใดในโลกที่ไม่เห็นผลกระทบอันรุนแรงของการเปลี่ยนแปลง สภาพภูมิอากาศ การปล่อยก๊าซเรือนกระจกยังคงเพิ่มขึ้น และตอนนี้เพิ่มขึ้นจากปี พ.ศ. 2533 มากกว่า 50% นอกจากนี้ ภาวะโลกร้อนเป็นสาเหตุที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอันยาวนานกับระบบ สภาพภูมิอากาศ ซึ่งผลลัพธ์ที่ตามมาอาจไม่สามารถเปลี่ยนแปลงได้ ถ้าหากไม่เริ่มดำเนินการในตอนนี้ การสร้างความเข้มแข็ง ความยืดหยุ่น และความสามารถในการปรับตัวของภูมิภาคที่มีความเสี่ยง เช่น ประเทศที่ไม่มีทางออกทะเลและประเทศที่เป็นเกาะ จำเป็นต้องร่วมมือกันเพื่อพยายามสร้าง ความตระหนักรู้และบูรณาการมาตรการเข้าไปในนโยบายและกลยุทธ์ระดับชาติ ซึ่งยังคงมีความเป็นไปได้ ด้วยเจตจำนงทางการเมืองและความหลากหลายของมาตรการทางเทคโนโลยีที่สามารถจำกัด การเพิ่มขึ้นของอุณหภูมิเฉลี่ยของโลกได้ถึงสององศาเซลเซียสซึ่งจำกัดได้มากกว่าก่อนยุคอุตสาหกรรม สิ่งนี้จำเป็นต้องดำเนินการร่วมกันอย่างเร่งด่วน

เป้าหมายที่ 15 ปกป้อง พืชพันธุ์ และสนับสนุนการใช้ระบบนิเวศบนบกอย่างยั่งยืน จัดการป่าไม้ อย่างยั่งยืน ต่อสู้กับการกลายสภาพเป็นทะเลทราย หยุดการเสื่อมโทรมของที่ดินและพื้นสภาพ กลับมาใหม่ และหยุดการสูญเสียความหลากหลายทางชีวภาพ (Protect, restore and promote sustainable use of terrestrial ecosystems, sustainably manage forests, combat desertification, and halt and reverse land degradation and halt biodiversity loss) มีเป้าประสงค์ ที่ครอบคลุมหลายประเด็น อาทิ ด้านระบบนิเวศบนบกและป่าไม้ - การอนุรักษ์ พืชพันธุ์ ระบบนิเวศบนบก และในน้ำจืดในแผ่นดิน และการใช้บริการทางระบบนิเวศนั้นอย่างยั่งยืน (15.1) การบริหารจัดการ อนุรักษ์และฟื้นฟูป่าไม้ทุกประเภท (15.2) ต่อสู้การกลายสภาพเป็นทะเลทราย (Desertification) (15.3) การอนุรักษ์ระบบนิเวศภูเขาและความหลากหลายทางชีวภาพ (15.4) ด้านความหลากหลาย ทางชีวภาพ - มีการแบ่งปันผลประโยชน์จากความหลากหลายทางชีวภาพอย่างเท่าเทียมและยุติธรรม (15.6) ลดความเสื่อมโทรมของถิ่นที่อยู่ตามธรรมชาติของสัตว์ต่างๆ (15.5) ยุติการล่าและขนย้ายพันธุ์พืช และสัตว์คุ้มครองอย่างผิดกฎหมาย (15.7) การป้องกัน Invasive Species (15.8) ด้านที่เชื่อมโยงกับ ระบบเศรษฐกิจ - บูรณาการมูลค่าของระบบนิเวศและความหลากหลายทางชีวภาพเข้าไปใน กระบวนการกำหนดนโยบายและยุทธศาสตร์ของประเทศในการลดความยากจนและบัญชีด้าน เศรษฐกิจ (15.9) การระดมทรัพยากรทางเศรษฐกิจและสังคมที่หลากหลายมาเพื่อสนับสนุนการอนุรักษ์

ความหลากหลายทางชีวภาพ (15.a) ระบบนิเวศบนบก ป่าไม้ และน้ำจืด (15.b) การเพิ่มขีดความสามารถของชุมชนท้องถิ่นในการอนุรักษ์ (15.c) ความร่วมมือระดับโลกในการหยุดยั้งการค้าสัตว์และพืชคุ้มครองผิดกฎหมาย (15.c)

มิติที่ 4 การส่งเสริมสังคมสงบสุข (Peace)

เป้าหมายที่ 16 ส่งเสริมสังคมที่สงบสุขและครอบคลุมเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน ให้ทุกคนเข้าถึงความยุติธรรมและสร้างสถาบันที่มีประสิทธิภาพ รับผิดชอบ และครอบคลุมในทุกกระดับ (Promote peaceful and inclusive societies for sustainable development, provide access to justice for all and build effective, accountable and inclusive institutions at all levels) มีเป้าประสงค์ที่ครอบคลุมประเด็นต่างๆ อาทิ การลดความรุนแรงทุกรูปแบบ (16.1) ยุติการข่มเหง หาประโยชน์และความรุนแรงทุกรูปแบบที่มีต่อเด็ก (16.2) นิติธรรมและการเข้าถึงความยุติธรรมอย่างเท่าเทียม (16.3) ลดการลักลอบค้าอาวุธ ฟอกเงิน และต่อสู้กับองค์กรอาชญากรรม (16.4) ลดการทุจริตคอร์รัปชัน (16.5) พัฒนาสถาบันที่มีประสิทธิภาพ โปร่งใส (16.6) มีความรับผิดชอบและมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (16.7) เพิ่มการมีส่วนร่วมของประเทศกำลังพัฒนาในองค์กรโลกบาล (16.8) เอกลักษณ์ทางกฎหมายสำหรับทุกคน (16.9) การเข้าถึงข้อมูลและการปกป้องเสรีภาพขั้นพื้นฐาน (16.10)

มิติที่ 5 การเสริมสร้างหุ้นส่วนความร่วมมือ (Partnership)

เป้าหมายที่ 17 ร่วมมือเพื่อพิชิตเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน ยุกระดับแนวทางการดำเนินงานและสร้างเสริมการเป็นพันธมิตรระดับโลกเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน สร้างพลังแห่งการเป็นหุ้นส่วนความร่วมมือระดับสากลต่อการพัฒนาที่ยั่งยืน ในโลกยุคปัจจุบันมีการเชื่อมต่อกันมากขึ้นกว่าเดิม การพัฒนาในการเข้าถึงเทคโนโลยีและความรู้เป็นสิ่งสำคัญในการแบ่งปันความคิดและสนับสนุนนวัตกรรม การประสานงานด้านนโยบายจะช่วยให้ประเทศกำลังพัฒนาสามารถจัดการนี้ได้ เช่นเดียวกับการส่งเสริมการลงทุนเพื่อการพัฒนาเป็นสิ่งสำคัญเพื่อให้ประสบความสำเร็จในการเติบโตและการพัฒนาอย่างยั่งยืน เป้าหมายนี้มุ่งมั่นที่จะเพิ่มความร่วมมือระหว่างประเทศพัฒนาแล้วกับประเทศกำลังพัฒนา (North-South) และความร่วมมือระหว่างประเทศกำลังพัฒนา (South-South) โดยการสนับสนุนแผนระดับชาติเพื่อการบรรลุเป้าหมาย ส่งเสริมการค้าระหว่างประเทศ และช่วยเหลือประเทศกำลังพัฒนาเพิ่มอัตราการส่งออกที่จะช่วยให้ประสบความสำเร็จในหลักเกณฑ์สากลและระบบการค้าที่เสมอภาค ที่ยุติธรรม เปิดกว้าง และเป็นประโยชน์ต่อทุกฝ่าย

2.6 การทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

สมพร อิศวิลานนท์ (2561) ได้แสดงกรณีตัวอย่างที่ใช้แผนทีผลลัพธ์ในการบริหารจัดการงานวิจัยชุดโครงการการขยายโอกาสธุรกิจโคเนื้อไทย โดยมีผลผลิต (outputs) ในระยะแรก 5 เรื่อง ได้แก่ (1) การจัดทำข้อมูลองค์ความรู้ เช่น สถานภาพและระบบการผลิตโคเนื้อตามภูมิภาค อุตสาหกรรมการผลิตโคเนื้อและเนื้อโค (2) รูปแบบผลผลิตภัณฑ์เนื้อแปรรูปและอาหารจากเนื้อโคไทย (3) หลักสูตรการฝึกอบรม (4) การจัดการประชุมวิชาการวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเนื้อสัตว์ (5) การสร้างนักวิจัยรุ่นใหม่ด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเนื้อสัตว์ (6) การจัดทำบทความเอกสารวิจัย (7) การจัดทำเอกสารเผยแพร่ (8) ต้นแบบระบบมาตรฐานการผลิตเนื้อโค และ (9) รูปแบบตราสินค้า “เนื้อโคไทยธรรมชาติ” รวมทั้งผลผลิตระยะที่ 2 จำนวน 4 เรื่อง ได้แก่ นวัตกรรมการผลิตอาหารโคเนื้อด้วยอาหารหมัก ข้อสังเคราะห์ยุทธศาสตร์โคเนื้อของไทย รูปแบบลักษณะทางการตลาดของเนื้อโคนมขุน และการขยายโอกาส รวมทั้งรูปแบบการสร้างพันธมิตรธุรกิจเชิงแนวตั้ง จุดเด่นของชุดโครงการวิจัย

คือ ไม่เพียงแต่สร้างผลผลิต แต่ขยายขอบเขตไปสู่การแสวงหาเป้าหมายในระยะยาวที่โครงการสามารถสร้างการเปลี่ยนแปลงให้เกิดขึ้นกับภาคีหุ้นส่วนในด้านต่างๆ การขับเคลื่อนขยายผลในทางตรงสู่การสร้างผลลัพธ์ คือ ภาคีหุ้นส่วนได้นำองค์ความรู้ไปใช้ประโยชน์ในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ เนื้อโค มาตรฐานโรงฆ่าและ การตรวจสอบย้อนกลับ การจัดห่วงโซ่อุปทานปลายน้ำ รวมถึงการเผยแพร่ องค์ความรู้สู่สาธารณะและการตระหนักถึงความจำเป็นในการพัฒนาให้เกิดสินค้าคุณภาพ สำหรับการขยายผลในทางอ้อม พบว่า คณะกรรมการเกษตรกรและสหกรณ์ สถานิติบัญญัติแห่งชาติ ได้นำองค์ความรู้จากชุดโครงการวิจัยไปใช้ในการจัดทำข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย ดังนั้นจึงสามารถสรุปได้ว่า ผลผลิตจากชุดโครงการวิจัยไปสู่ขอบเขตของผลลัพธ์ สะท้อนให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงในพฤติกรรม และความสัมพันธ์ทั้งในทางตรงและทางอ้อม

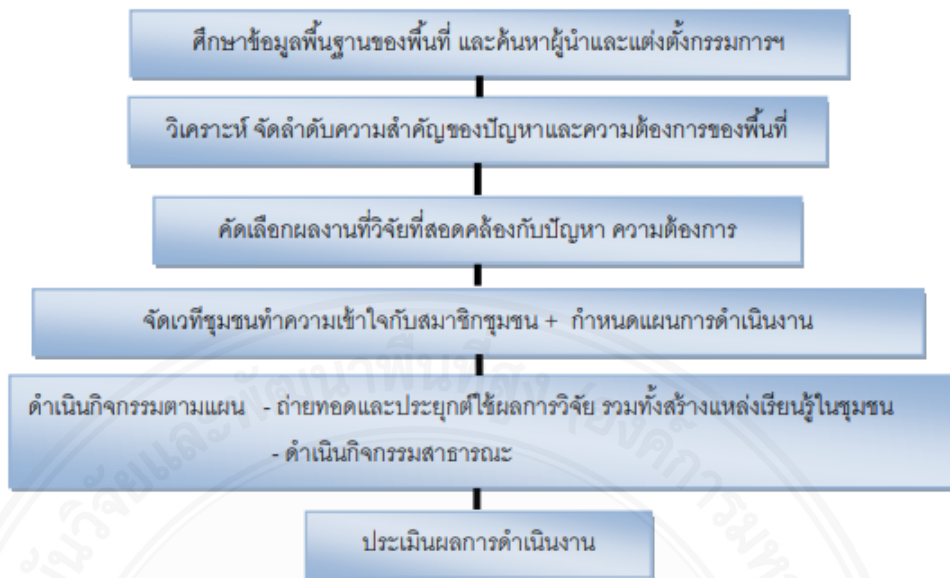
ณัฐภา ระกำพล และนพดล เจนอักษร (2557) ได้ประยุกต์ใช้แผนที่ผลลัพธ์ในการศึกษาผลการดำเนินงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริด้านการศึกษาของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และพระบรมวงศานุวงศ์ คือ โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนที่ขอรับการสนับสนุนงบประมาณจากสำนักงาน กปร. ระหว่างปี พ.ศ. 2525-2555 โดยเก็บข้อมูลจากภาคีหุ้นส่วน คือ ครูใหญ่ ครูผู้สอน และนักเรียน จำนวน 36 คน จาก 12 โรงเรียน ผลการวิจัย พบว่า (1) โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริด้านการศึกษาของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและพระบรมวงศานุวงศ์ของสำนักงาน กปร. รวมทั้ง 334 โครงการ/กิจกรรม โดยเป็นโครงการที่ขอรับการสนับสนุนงบประมาณจากสำนักงาน กปร. ตั้งแต่ พ.ศ.2525-2555 มีทั้งหมด 12 โครงการ/กิจกรรม (2) โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริด้านการศึกษาโดยประยุกต์แนวคิดแผนที่ผลลัพธ์ ซึ่งมีองค์ประกอบ คือ การวางแผนการดำเนินงาน การติดตามการดำเนินงาน และแผนการประเมินผล โดยภาคีหุ้นส่วนที่เป็นครูใหญ่ ครูผู้สอน และนักเรียน มีความตระหนักที่จะพัฒนาหน้าที่ของตนเองให้เกิดผลสัมฤทธิ์ยิ่งขึ้น และเปิดโอกาสให้ผู้ที่เกี่ยวข้องได้มีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็นอย่างอิสระ สามารถปรับเปลี่ยนวิธีการดำเนินงาน เพื่อให้สอดคล้องกับบริบทของหน่วยงาน ส่งเสริมให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมเพื่อให้บรรลุเป้าหมายขององค์กร นอกจากนี้ แผนที่ผลลัพธ์ยังมีความเป็นประโยชน์ ความเป็นไปได้ ความเหมาะสมกับการดำเนินงานสนองพระราชดำริด้านการศึกษา

เบญจพรรณ เอกะสิงห์ ประทานทิพย์ กระทบ นัทธมน ชีระกุล และพิมพ์มล แก้วมณี (2559) ได้ศึกษาการเปลี่ยนแปลงคุณภาพชีวิตของชุมชนบนพื้นที่สูงแบบโครงการหลวง ปังจ้ายและเงื่อนไขความสำเร็จการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนบนพื้นที่สูง 8 พื้นที่ ด้วยแบบสอบถามและแนวคิดการดำรงชีพที่ยั่งยืน (Sustainable Livelihood Framework, SLF) ปรับปรุงโดย OECD (2011) ใช้เป็นกรอบในการเก็บและวิเคราะห์ข้อมูลด้านคุณภาพชีวิต แยกเป็น 2 ส่วน คือ ส่วนที่ 1 คุณภาพชีวิต ด้านสุขภาพ ความสมดุลด้านการงานและการใช้ชีวิตด้านอื่น ด้านการศึกษา ด้านความสัมพันธ์ทางสังคม ด้านการมีส่วนร่วมและการปกครอง ด้านคุณภาพสิ่งแวดล้อม ความปลอดภัยส่วนบุคคล และความอยู่ดีมีสุขเชิงอัตวิสัย ส่วนที่ 2 สภาพความเป็นอยู่ด้านรายได้ การจ้างงาน และความมั่นคงทางอาหาร พบปังจ้ายที่มีอิทธิพลต่อการเพิ่มขึ้นของรายได้ ได้แก่ การศึกษาสูงสุดของครัวเรือน ขนาดพื้นที่เกษตร ทรัพย์สินของครัวเรือน จำนวนสมาชิกครัวเรือน ด้านปังจ้ายที่มีผลต่อความอยู่ดีมีสุขของครัวเรือน ได้แก่ ความพอใจในชุมชน คุณภาพชีวิตของเพื่อนบ้าน การเข้าร่วมกับสวพส. การมีไฟฟ้า ด้านความมั่นคงทางอาหาร ปังจ้ายที่มีอิทธิพลต่อความมั่นคงทางอาหาร ได้แก่ คุณภาพชีวิตของเพื่อนบ้านและความหลากหลายของพืชที่ปลูก และสรุปได้ว่าผลสำเร็จของการพัฒนาในรอบ 10 ปีที่ผ่านมา สวพส. ได้ทำให้คุณภาพชีวิตของชาวบ้านดีขึ้น

Senge (1990) ได้เสนอแนวทางในการสร้างองค์กรแห่งการเรียนรู้ ดังนี้ (1) บุคคลรอบรู้ การเรียนรู้ของบุคลากรจะเป็นจุดเริ่มต้น คนในองค์กรต้องให้ความสำคัญกับการเรียนรู้ การฝึกฝน ปฏิบัติ และเรียนรู้อย่างต่อเนื่องไปตลอดชีวิต เพื่อเพิ่มศักยภาพของตนเองอยู่เสมอ (2) แบบแผนทางความคิด ความเชื่อ ทักษะคติ แสดงถึงวุฒิภาวะที่ได้จากการสั่งสมประสบการณ์กลายเป็นกรอบความคิดที่ทำให้บุคคลนั้นมีความสามารถในการทำความเข้าใจ วินิจฉัย ตัดสินใจในเรื่องต่างๆ ได้อย่างเหมาะสม (3) การมีวิสัยทัศน์ร่วม การสร้างทัศนคติร่วมของคนในองค์กรให้สามารถมองเห็นและมีความต้องการที่มุ่งไปในทิศทางเดียวกัน (4) การเรียนรู้ร่วมกันของสมาชิกในลักษณะกลุ่มหรือทีมงาน เป็นเป้าหมายสำคัญที่ต้องทำให้เกิดขึ้น เพื่อให้มีการถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์อย่างสม่ำเสมอ และ (5) การคิดอย่างเป็นระบบ การที่คนในองค์กรมีความสามารถในการเชื่อมโยงสิ่งต่างๆ โดยมองเห็นความสัมพันธ์กันเป็นระบบโดยรวมได้อย่างเข้าใจ สามารถมองเห็นระบบย่อยที่จะนำไปวางแผนและดำเนินการทำส่วนย่อยๆ นั้นให้เสร็จที่ละส่วน ทั้งนี้ก็วิจัยยังได้นำเสนอองค์ประกอบของการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ที่สำคัญ ประกอบด้วย (1) นโยบายการจัดทำแผนชุมชน การวิเคราะห์ปัญหา ความต้องการของชุมชน เพื่อให้มีการคิดอย่างเป็นระบบ มีการหาจุดเริ่มต้นร่วมกัน (2) ความเป็นมาของการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ การตั้งกรรมการหรือองค์การดำเนินงาน เพื่อให้รู้สถานการณ์หรือจุดกำเนิดของการสร้างชุมชนให้เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ (3) ผู้นำ/บุคลากรดำเนินงานสร้างชุมชนให้เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ จัดการองค์ความรู้ ต้องมีการเรียนร่วมกันเป็นทีมเพื่อถ่ายทอดความรู้/ประสบการณ์ร่วมกัน ต้องมีผู้นำเพื่อดำเนินการ (4) ศักยภาพพื้นฐาน สนับสนุนและส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ (5) การจัดชุมชนแห่งการเรียนรู้/กิจกรรมการเรียนรู้ ขึ้นอยู่กับสภาพปัญหา ความต้องการ และบริบทของชุมชน และ (6) การติดตามผลการดำเนินงาน การสร้างเครือข่าย การจัดสรรทุน ที่ทำให้เกิดความต่อเนื่องของการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และการดำรงอยู่ของสังคมแห่งการเรียนรู้

ครุชิต พุทธโกษา (2554) สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ ได้วิจัยและพัฒนาชุมชนแห่งการเรียนรู้ระหว่างปี พ.ศ. 2550-2553 พบว่าชุมชนแห่งการเรียนรู้ที่มีศักยภาพและมีโอกาสประสบความสำเร็จ ต้องมีองค์ประกอบสำคัญ 7 ประการ คือ (1) มีผู้นำที่ดี: จะต้องมีผู้นำการเปลี่ยนแปลงที่มีวิสัยทัศน์ มีความรู้ความสามารถในการบริหารจัดการ การประสานงาน และการกระตุ้นให้สมาชิกชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนา (2) มีกรรมการชุมชนที่มีจริยธรรมและการบริหารจัดการชุมชนที่ดี: ต้องมีกรรมการชุมชนที่เข้มแข็ง มีความมุ่งมั่น มีคุณธรรมจริยธรรม บริหารงานโปร่งใส (3) มีความร่วมมือจากสมาชิกในชุมชน มีสมาชิกชุมชนที่มีคุณภาพและมีจิตสำนึกเพื่อส่วนรวม ร่วมคิด ร่วมดำเนินการ ร่วมรับผิดชอบในทุกกระบวนการ (4) มีกระบวนการเรียนรู้เพื่อแก้ไขปัญหาและพัฒนาชุมชนอย่างต่อเนื่อง: จะต้องมีการเรียนรู้เพื่อใช้แก้ไขปัญหาและการพัฒนาอยู่ตลอดเวลา รวมทั้งต้องมีการถ่ายทอดความรู้ระหว่างชุมชนอย่างสม่ำเสมอ (5) มีศักยภาพความพร้อมในเรื่องพื้นฐานอาชีพ: จะต้องมี ความเข้มแข็งในการพึ่งพาตนเองและมีความสามารถในการแข่งขันด้านเศรษฐกิจ จึงต้องได้รับการพัฒนาสมรรถนะและทักษะความพร้อมในการประกอบอาชีพ โดยใช้ความรู้ในการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงให้เกิดกรรมวิธี/สิ่งใหม่ หรือพัฒนาให้ดีกว่าเดิม (6) มีการสร้างระบบการจัดเก็บและการนำมาใช้ขององค์ความรู้ที่ดี: ต้องมีระบบจัดเก็บความรู้ทั้งความรู้ภายในและภายนอกชุมชน รวมทั้งต้องรู้จักสร้างและนำความรู้ที่มีอยู่มาใช้ในการพัฒนาด้านต่างๆ อย่างต่อเนื่อง เป็นระบบ เข้าใจง่าย (7) มีการสร้างเครือข่ายความร่วมมือทั้งในและนอกชุมชน: ต้องมีความร่วมมือในด้านทุน กิจกรรม วิชาการ องค์ความรู้ การตลาด ฯลฯ มีการจัดการกลุ่มและเครือข่ายที่มีประสิทธิภาพให้เกิดการพัฒนาอย่างเชื่อมโยง

ประสานเกี่ยวเนื่อง ครอบคลุมการพัฒนาในทุกบริบท พร้อมทั้งได้จัดทำคู่มือการพัฒนาชุมชนแห่ง การเรียนรู้ฉบับสมบูรณ์

ภาพที่ 5 ขั้นตอนการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ของ วช.

ที่มา: ครรชิต พุทธิโกษา (2554)

ประทีป วีระพัฒนนิรันดร์ (2553) ได้กล่าวถึงกระบวนการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ โดยต้องทำให้ทุกคนมีเป้าหมายสุดท้ายร่วมกันอย่างชัดเจน จึงจะสามารถปรับเปลี่ยนกระบวนการทัศน์ ระบบการรับรู้ และระบบบริหารจัดการของผู้ที่เกี่ยวข้องผ่านการประสานพลังและสติปัญญา เพื่อก่อให้เกิดวัฒนธรรมการทำงานแบบมีส่วนร่วม และการเปลี่ยนแปลงอย่างสร้างสรรค์สู่ชุมชนทุกมิติของการพัฒนา ซึ่งเป้าหมายการเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ในชุมชน คือ เพื่อสร้างปัญญาให้คนในชุมชนสามารถพัฒนาตนเอง ครอบครัว และชุมชนได้อย่างบูรณาการหรือเสริมสร้างพลังให้คนในชุมชนสามารถพึ่งตนเองและพึ่งพากันเองได้มากขึ้น รวมทั้งส่งเสริมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และการเชื่อมต่อประสบการณ์ระหว่างบุคคล และชุมชนโดยผ่านกระบวนการกลุ่มและเครือข่ายการเรียนรู้

มิ่งขวัญ คงเจริญ (2553) ได้ศึกษาชุมชนต้นแบบที่ประสบผลสำเร็จในการพัฒนาและมีกระบวนการเรียนรู้เป็นกลไกหลักในการพัฒนาให้เกิดความยั่งยืน จำนวน 39 ชุมชน และนำเสนอรูปแบบการเสริมสร้างพลังอำนาจของชุมชนเพื่อเสริมสร้างความยั่งยืนของชุมชนแห่งการเรียนรู้ของชุมชนเมืองและชุมชนชนบท พบว่า (1) องค์ประกอบการเสริมสร้างความยั่งยืนของชุมชนแห่งการเรียนรู้ มี 9 ด้าน คือ การมีส่วนร่วมในกิจกรรมของชุมชน การนำแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาสู่การปฏิบัติในชุมชน ระบบคุณธรรมจริยธรรมในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ และกระบวนการถ่ายทอดเรียนรู้ของชุมชน การพัฒนาระบบเศรษฐกิจเพื่อการพึ่งตนเอง ระบบการเรียนรู้โดยมีภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นแกนกลาง การพัฒนาอนุรักษ์และฟื้นฟูระบบนิเวศและสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อวิถีชีวิต ระบบทุนของชุมชนที่มีรูปแบบและวิธีการทางวัฒนธรรม ความเสมอภาคความยุติธรรมในการจัดการของชุมชน และการสร้างหลักประกันความมั่นคงในการดำรงชีวิตร่วมกัน (2) การเสริมสร้างพลังอำนาจของชุมชนเพื่อเสริมสร้างความยั่งยืนของชุมชนแห่งการเรียนรู้ ประกอบด้วย การเสริมสร้างพลังอำนาจของชุมชนในระดับบุคคล คือ การแสดงออกระดับบุคคล มีองค์ประกอบที่สำคัญ ได้แก่ องค์ประกอบภายในบุคคล องค์ประกอบด้านปฏิสัมพันธ์ องค์ประกอบด้านพฤติกรรม และการเสริมสร้างพลังอำนาจ

ของชุมชนในระดับชุมชน โดยมีองค์ประกอบโครงสร้างทางสังคมเป็นสำคัญ (3) รูปแบบการเสริมสร้างพลังอำนาจของชุมชนเพื่อเสริมสร้างความยั่งยืนของชุมชนแห่งการเรียนรู้ของสังคมไทย 2 รูปแบบ ได้แก่ รูปแบบของชุมชนเมืองและรูปแบบของชุมชนชนบท ซึ่งมีองค์ประกอบคล้ายคลึงกัน แต่มีความแตกต่างกันบางประเด็น (4) รูปแบบการเสริมสร้างความยั่งยืนของชุมชนแห่งการเรียนรู้ทั้งในชุมชนเมืองและชุมชนชนบท ประกอบด้วย การกำหนดเป้าหมายและวางแผน การวิเคราะห์ความต้องการของชุมชน การทำประชาคมเพื่อหาสาเหตุของปัญหา การจัดเวทีชาวบ้านให้มีความรู้ความเข้าใจ การบันทึกการพัฒนาการเปลี่ยนแปลงของชุมชนในการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ คณะกรรมการ คณะบุคคล หรือแกนนำ ในการสร้างชุมชนให้เป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ที่ยั่งยืน มีการติดตามผลการดำเนินงาน และมีการสร้างความสัมพันธ์เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับสมาชิกหรือกลุ่มชุมชนอื่น

